

«Εδώ ουρανός» της Αγλαΐας Βετεράνι στο Φουαγιέ θεάτρου της Ε.Μ.Σ. από το Κ.Θ.Β.Ε.

kavalawebnews.gr/politismos/kritiki-theatrou/εδω-ουρανος-της-αγλαιας-βετερανι-στ/

March 8,
2020

Πρώτο μυθιστόρημα της Ρουμάνας Βετεράνι, πρώτη μεταφορά στην ελληνική σκηνή από το Κ.Θ.Β.Ε σε μετάφραση Σοφίας Γεωργακοπούλου και διασκευή – σκηνοθεσία από τον Σίμο Κακάλα.

Η συγγραφέας

Η Αγλαΐα Βετεράνι γεννήθηκε το 1962 στο Βουκουρέστι. Οι γονείς της ήταν αρτίστες του τσίρκου και, μετά τη λαθραία φυγή τους από τη Ρουμανία, περιόδευσαν στην Ευρώπη, την Αφρική και τη Ν. Αμερική μέχρι το 1977, οπότε εγκαταστάθηκαν στην Ελβετία. Φοίτησε σε δραματική σχολή και από το 1982 εργάστηκε στη Ζυρίχη ως ηθοποιός και συγγραφέας. Το 1992 ίδρυσε με το δάσκαλό της Ρενέ Ομπερχόλτσερ το λογοτεχνικό πειραματικό ντουέτο «Αντλία Λέξεων» και το 1995 τον θίασο «Αγγελική Μηχανή» με τον σύντροφο της ζωής της Γενς Νίλσεν. Κείμενά της δημοσιεύτηκαν σε ανθολογίες, λογοτεχνικά περιοδικά και εφημερίδες. Το 1999 κυκλοφόρησε το πρώτο της αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα «Γιατί βράζει το παιδί στην πολέντα;», που την κατέστησε διεθνώς γνωστή, αφού έχει μεταφραστεί σε δώδεκα γλώσσες. Τιμήθηκε με πολλές διακρίσεις στην Ελβετία και στο εξωτερικό. Η Αγλαΐα Βετεράνι αυτοκτόνησε στις 3 Φεβρουαρίου 2002 σε ηλικία 39 ετών.

Υπόθεση

Η πολέντα δεν είναι τίποτα άλλο από χυλός καλαμποκάλευρου με νερό ή γάλα και είναι πολύ διαδεδομένη στην ιταλική κουζίνα. Ανταγωνίζεται έντονα τα ζυμαρικά και ο λόγος είναι ότι ταιριάζει ιδανικά με βότανα και μυρωδικά, αποτελώντας καλό «όχημά» τους σε μια συνταγή.

Η ηρωίδα είναι ένα ανώνυμο κορίτσι που ταξιδεύει με την οικογένειά της – καλλιτέχνες του τσίρκου – από τη Ρουμανία στη Δυτική Ευρώπη. Ως παράνομοι μετανάστες τα μέλη της οικογένειας αντιμετωπίζουν δυσκολίες, οι οποίες αποκαλύπτουν τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης των ξένων προσφύγων στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Το κείμενο διερευνά τις πολυπλοκότητες της σχέσης μεταξύ γλώσσας και ταυτότητας και το δίλημμα μεταξύ διαμονής και εξεύρεσης τρόπου διαβίωσης στο σπίτι.

Η μητέρα ακροβατεί κάθε βράδυ σε ένα ριψοκίνδυνο νούμερο αιώρησης. Ο πατέρας είναι ένας ακροβάτης- κλόουν. Για να αποσπάσει την προσοχή της ηρωίδας από τον φόβο του θανάτου, η μεγαλύτερη αδερφή της (η οποία είναι κομμάτι του τσίρκου, ένα είδος ζογκλέρ που ισορροπεί με το ένα πόδι στο κεφάλι του πατέρα), της λέει μια βιωματική ιστορία μαγειρέματος της πολέντας, σαν αντίδοτο στις πικρές εμπειρίες της κάθε μέρας.

Η ζωή του οικογενειακού τσίρκου στην Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων είναι γεμάτη εμπόδια. Οι γονείς χωρίζουν, οι αδερφές καταλήγουν σε οικοτροφείο. Η πορεία της ηρωίδας είναι ένας αγκαθωτός δρόμος, οι απολαύσεις και οι χαρές δυσανάλογα μικρές, έως ασήμαντες, μπροστά στα μεγάλα προβλήματα και στον αγώνα επιβίωσης, η δε κατάληξη της ίδιας ακόμα πιο σκληρή.

Η διασκευή

Ο Σίμος Κακάλας δανείστηκε τον τίτλο «Εδώ ουρανός» από τα λόγια της μικρής κόρης που αφηγείται την οικογενειακή της ιστορία: «Φαντάζομαι τον ουρανό, καθώς κλείνω τα μάτια να κοιμηθώ. Είναι τόσο μεγάλος, ώστε με ηρεμεί και κοιμάμαι σχεδόν αμέσως, έχοντας κλειδώσει στο μυαλό μου ότι, όταν ξυπνήσω, ο ουρανός θα εξακολουθεί να είναι μεγάλος, ενώ ο Θεός θα εξακολουθεί να είναι λίγο μικρότερός του».

Βλέπουμε, μέσα από την ιδιότυπη αφήγηση, ότι η οικογένεια ακολούθησε τον δρόμο της Δύσης και γευόμαστε τις αυταπάτες. Διαισθανόμαστε το ουσιώδες που πραγματεύεται το έργο. Είναι η γλώσσα που διαδραματίζει έναν κυρίαρχο αλλά πολύπλοκο ρόλο στον προσδιορισμό της ταυτότητας, της εθνικότητας και της εθνότητας.

Παράδειγμα, ο πατέρας μιλάει μια διαφορετική μητρική γλώσσα από τα άλλα μέλη της οικογένειας. Αυτό το εμπόδιο τον κάνει να αισθάνεται ξένος, ακόμα και στη δική του χώρα. Ομοίως, η οικογένεια περιθωριοποιείται από τους ντόπιους, επειδή δεν μπορούν να μιλήσουν επαρκώς την επίσημη γλώσσα.

Η προσωπική εμπειρία της Βετεράνι από ρατσιστικές συμπεριφορές την κάνει όμοια με τον αφηγητή. Ο Σίμος Κακάλας επινοεί τρόπους και η ηρωίδα γίνεται αφηγητής. Πράγματι, η γλωσσική δεξιότητα ενός ατόμου θεωρείται η πιο κρίσιμη απαίτηση για την απόκτηση ιθαγένειας. Μήπως η ικανότητα να μιλάς τη γλώσσα δείχνει την ικανότητά σου να γίνεις πολίτης;

Κατά ειρωνικό τρόπο η συγγραφέας υιοθετεί έναν χιουμοριστικό τόνο, ο οποίος αντικατοπτρίζει την τραγωδία και το δίλημμα που αντιμετωπίζει ο αφηγητής. Μια τέτοια αντίθεση υπενθυμίζει στον θεατή την αδικία που υφίστανται οι μετανάστες, καθώς και τα ιστορικά και σύγχρονα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αλλοδαποί εργαζόμενοι στις ευρωπαϊκές χώρες.

Αντί να παρέχει ένα συμπέρασμα, το έργο προκαλεί το κοινό να σκεφτεί βαθιά: πώς αντιμετωπίζουν οι μετανάστες αυτές τις διακρίσεις σε μια ξένη γη, ενώ προσπαθούν να βρουν τον δρόμο του γυρισμού στην πατρίδα τους;

Η διασκευή υπαινίσσεται όλα τα παραπάνω και προκαλεί τον θεατή να τα ανακαλύψει κάτω από τον μανδύα του ρεαλισμού, κάτω από την ψευδαίσθηση της μάσκας, κάτω από τις εμμονές στη σαρκική επαφή.

Η παράσταση

Κείμενο, αφήγηση, υποκριτική, μαριονέτα, μουσική. Τα κοστούμια και οι μάσκες, τα δυνατά στηρίγματα στην κάθε σκηνή. Εάν λείπει το ένα στοιχείο, η ιστορία δε λειτουργεί. Ο ρόλος ένας. Ο αφηγητής. Η φωτισμένη έμπνευση του σκηνοθέτη τον οδήγησε στην εύπλαστη αρθρωτή μαριονέτα. Μια ρεαλιστικά ανθρωπόμορφη κούκλα, πρωταγωνίστρια σε μια παράσταση λεπτομέρειας, χειρουργικής ακρίβειας και

ιδιαίτερης αισθητικής. Πέντε στόματα μοιράζονται τα λόγια, πέντε σώματα εκτελούν τις εξαιρετικά ευαίσθητες κινήσεις τους, τις μεταβιβάζουν με άψογο συντονισμό στο ομοίωμα και το ζωντανεύουν. Του δίνουν ανάσα, αισθήματα, ψυχή.

Σκηνοθετική αντίληψη πολύ μακριά από τη σύμβαση. Ξεκάθαρα σημειωτική τοποθέτηση. Μία ακόμη απόδειξη ότι ένα σημείο δεν είναι μόνο ήχος-εικόνα, αλλά και έννοια – ιδέα. Το σημαίνουν και το σημαινόμενο μπροστά μας. Εξαιρετικοί και οι πέντε ηθοποιοί του Κ.Θ.Β.Ε. που επωμίζονται την αφήγηση, τη δράση και την αξιοθαύμαστη συμμετοχή σ' αυτήν, του εκπληκτικού ανθρώπινου ομοιώματος.

Στα αισθησιακά αποκόμματα ποίησης και σε μια σειρά από εικόνες γεμάτες εκρήξεις ο Σίμος Κακάλας με τη χρήση της μάσκας, της κούκλας, του σωματικού θεάτρου και της μουσικής υπόκρουσης, απεικονίζει έναν κόσμο, όπου η θλίψη και το γέλιο είναι αδέρφια δίδυμα που αγκαλιάζονται, μα και συγκρούονται. «Στο τσίρκο οι άνθρωποι χαμογελούν όταν πεθαίνουν». Ο σκηνοθέτης κατορθώνει ένα μικρό θαύμα. Επιτρέπει στο θέατρο να κυριεύσει το μυαλό μας, παρά τις αδυναμίες του σκηνικού τόπου.

Ατυχώς, η παράσταση φιλοξενείται σε έναν αντιθεατρικό χώρο, εντελώς ακατάλληλο για θεατρικές απόπειρες υψηλής αισθητικής. Αδικείται κατάφορα από το αχανές φουαγιέ, που αναγκάζει την ομάδα να κινηθεί έξω από τα όρια που καθορίζουν προσήλωση, ενσωμάτωση θεατών στο δράμα και ταύτισή τους με συναισθήματα ηρώων. Χάνεται σημαντικό κομμάτι από το σύνολο της σκηνικής δράσης που εμπνεύστηκε ο σκηνοθέτης και υλοποιούν οι υποκριτές. Ψευτίζει η αισθητική που επιβάλλουν τα τεχνικά μέσα, οι ερμηνείες και ο συντονισμός όλων των δυνάμεων. Ακόμη, διαχωρίζει το κοινό σε πλεονεκτικές και μειονεκτικές πλευρές. Αυτό που πονάει περισσότερο δε, είναι η αφαίρεση μέρους της επίπονης, σκληρής δουλειάς των συντελεστών, για ένα αποτέλεσμα που θα δικαίωνε στο έπακρον την πολλή άσκηση, την πολύωρη προετοιμασία, σε μια κανονική θεατρική αίθουσα. Μεγάλο κρίμα.

Ωστόσο, διαφαίνεται στην παράσταση ότι μέσω της κεντρικής ιδέας της «ανθρώπινης» κούκλας, ενσωματώνονται στοιχεία του πραγματικού, του φαντασιακού, της ενσυναίσθησης και της αλληλόδρασης, έτσι ώστε να προσφέρονται στο κοινό νέες δυναμικές στη διαπραγμάτευση, στην κριτική και στην πρόσληψη της πληροφορίας.

Αυτό το στοιχείο καθιστά τη χρήση της μαριονέτας έναν ιδιότυπο πολιτισμικό μηχανισμό εσωτερίκευσης κοινωνικών συμπεριφορών, που μπορεί μέσω μιας δημιουργικής και κριτικής διαδικασίας να προσεγγίσει ποικίλα ζητήματα, όπως συμβαίνει στην παράσταση του Κ.Θ.Β.Ε. «Εδώ ουρανό». Ανεβαίνει σε πανελλήνια πρώτη και είναι κατάλληλη για θεατές άνω των 15 ετών.

Συντελεστές:

Μετάφραση: Σοφία Γεωργακοπούλου,

Διασκευή-Σκηνοθεσία-Μουσική επιμέλεια: Σίμος Κακάλας

Διασκευή-Μουσική επιμέλεια-Βοηθός σκηνοθέτη: Δημήτρης Καλακίδης

Σκηνικά-Κοστούμια: Γιάννης Κατρανίτσας

Μάσκες: Μάρθα Φωκά

Κούκλες: Στάθης Μαρκόπουλος

Video / Video Mapping: Κλεάνθης Καραπιπέρης

Βοηθός σκηνογράφου-ενδυματολόγου: Δανάη Πανά,

Φωτογράφιση παράστασης: Τάσος Θώμογλου

Οργάνωση παραγωγής: Μαριλύ Βεντούρη

Παίζουν: Στεφανία Ζώρα, Γιώργος Κολοβός, Κωνσταντίνος Μωραΐτης, Χριστίνα Παπατριανταφύλλου, Γιάννης Τσεμπερλίδης

ΠΑΥΛΟΣ ΛΕΜΟΝΤΖΗΣ